

*Спеціалізованій вченій раді
Д 58.082.01
Західноукраїнського національного
університету
м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а*

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата економічних наук, доцента Бак Наталії Андріївни
на дисертаційну роботу Сішук Марії Петрівни на тему
«Податкові надходження в системі доходів бюджетів
територіальних громад України»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

На підставі вивчення підготовленої Сішук Марією Петрівною дисертації на тему «Податкові надходження в системі доходів бюджетів територіальних громад України» та наукових праць, опублікованих за темою дослідження, можна констатувати наступне.

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап соціально-економічного розвитку України характеризується поєднанням глибоких трансформаційних процесів, воєнних викликів і потреби у відновленні національної економіки. В умовах правового режиму воєнного стану особливого значення набуває проблема зміцнення фінансової спроможності територіальних громад. Адже саме вони забезпечують функціонування сфери життєдіяльності населення, фінансування критично важливих соціальних програм і надання базових публічних послуг.

Започаткована в Україні в 2014-2015 рр. фіскальна децентралізація довела свою результативність: збільшилися обсяги власних і закріплених доходів місцевих бюджетів, підвищився рівень фінансової автономії органів місцевого самоврядування, простимульовано місцевий економічний розвиток. Однак у сучасних кризових умовах ступінь впливу цієї реформи істотно залежить від податкової спроможності територіальних громад, ефективності адміністрування місцевих податків і зборів, а також від справедливого перерозподілу загальнодержавних доходів, передусім податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО).

У дисертаційній роботі авторка спирається на положення сучасних фінансових теорій, аналізує зарубіжні практики та пропонує шляхи їх адаптації

до українських реалій. Науково-практична цінність дисертаційної роботи виявляється у поєднанні ґрунтовного теоретичного аналізу з прикладними рекомендаціями, які здатні забезпечити більш ефективне прогнозування доходів, раціоналізацію системи оподаткування на місцевому рівні, а також підтримати стратегічні завдання сталого розвитку територіальних громад.

Попри значний науковий і практичний інтерес до проблематики взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування в процесі акумулювання бюджетних ресурсів територіальних громад, питання підвищення рівня ефективності реалізації цього процесу в українських умовах не втрачає своєї актуальності. Тому з позиції необхідності поглибити теоретичні засади та розробити практичні рекомендації, спрямовані на перегляд і наповнення новим змістом сучасної парадигми формування податкових надходжень бюджетів територіальних громад в умовах фіскальної децентралізації, тему дисертаційної роботи здобувачки вважаю актуальною та своєчасною.

Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації. Зміст дисертаційного дослідження розкриває його тему в рамках обраного плану та поставлених авторкою завдань. Розглянуті в роботі питання викладені в структурній послідовності, висновки є логічним завершенням проведеного авторкою дослідження та загальним підсумком його результатів.

Основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації, що викладені в дисертаційній роботі (с. 182-188), логічні та послідовні. Їхня достовірність і аргументованість підтверджуються використанням сучасних прийомів і методів дослідження (в тому числі математичного моделювання та інструментів прогнозування: метод найменших квадратів, трендові моделі) (с. 6-7), опрацюванням значного обсягу нормативно-правових документів, інформаційно-аналітичних і статистичних матеріалів, а також широкого спектру наукових праць (230 найменувань) провідних вітчизняних і зарубіжних учених з проблем місцевих фінансів, фіскальної децентралізації, місцевого оподаткування тощо (с. 189-214).

Логіка викладу та композиція тексту дозволяють простежити еволюцію авторських наукових ідей, які супроводжуються ілюстративними матеріалами – таблицями, рисунками, схемами.

Достовірність результатів підтверджується їх апробацією на численних міжнародних і всеукраїнських конференціях, а також відображенням у публікаціях у фахових виданнях України та за кордоном.

Аргументація основних положень новизни та загалом зміст дисертаційної роботи свідчать про глибоке розуміння авторкою досліджуваної проблеми,

вміння працювати з науковою літературою, нормативно-правовими документами у сфері бюджетування та оподаткування, статистичними та аналітичними матеріалами.

Оцінюючи обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження, можна відзначити високий рівень теоретичного й методичного опрацювання авторкою головних аспектів досліджуваної теми.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. В цілому можна погодитися з розгорнутим авторським формулюванням пунктів наукової новизни дисертаційної роботи. З мого погляду, як опонента, до основних наукових результатів, що розкривають особистий внесок Сіщук Марії Петрівни в розробку досліджуваної проблеми та характеризують наукову новизну її дослідження, доцільно включити:

- розвиток теоретичних підходів до інституційного забезпечення адміністрування місцевих податків і зборів шляхом розробки концепції взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування (с. 55-70). Їх реалізація сприятиме формуванню більш узгодженої та прозорої системи адміністрування податків на місцевому рівні;

- обґрунтування нових системно-орієнтованих підходів до прогнозування розміру податкових надходжень і оцінки фіскальних ризиків на основі аналітичних платформ, економіко-математичного моделювання та електронних сервісів (с. 97-107, 114-115). Це підвищить точність прогнозів і забезпечить органи влади дієвими інструментами для прийняття управлінських рішень;

- формування нових підходів до підвищення ефективності використання ПДФО як провідного джерела доходів місцевих бюджетів з урахуванням міграційних процесів і специфіки оподаткування військовослужбовців (с. 98-102). Їх застосування дасть змогу ліпше збалансувати доходи місцевих бюджетів і зменшити регіональні диспропорції;

- удосконалення домінант раціоналізації формування фіскального потенціалу територіальних громад у частині ПДФО в умовах воєнних викликів (прогресивна шкала, реальний неоподатковуваний мінімум тощо) (с. 94-96, 107-108, 141-142). Імплементация таких рішень сприятиме дієвості принципу соціальної справедливості оподаткування та посиленню фінансової спроможності територіальних громад;

- подальший розвиток теоретико-організаційних засад адміністрування майнових податків у контексті цифровізації та використання кадастрової вартості нерухомості (с. 109-114). Такий концепт забезпечить більш повне та

справедливе формування податкової бази та зростання обсягу відповідних надходжень до місцевих бюджетів;

- розробку науково-методичних рекомендацій з імплементації світових практик адміністрування місцевих податків і зборів (цифровізація реєстрів, розширення повноважень органів місцевого самоврядування, багаторівнева координація) (с. 127-144). Це дозволить посилити фінансову автономію територіальних громад і забезпечити більш ефективне використання їхнього податкового потенціалу в умовах сучасних викликів;

- поглиблення методичних засад оптимізації процедур формування доходів місцевих бюджетів за рахунок податкових платежів з використанням цифрових технологій і підвищенням прозорості фінансових відносин (с. 144-165). Використання такої методики дозволить підвищити ефективність механізму акумулювання податків і знизити ризики тінізації фінансових потоків;

- обґрунтування концепції податкового комплаєнс-контролю для мінімізації ризиків несплати податків і зменшення фіскальних втрат місцевих бюджетів (с. 166-178). Оригінальність та унікальність авторського підходу базується на модифікації системи управління податковими ризиками, націленої на оптимізацію процедур декларування та сплати податків до бюджетів територіальних громад, спільне реагування на вирішення проблем фіскального характеру, а також на мінімізацію ризиків недотримання платниками вимог податкового та іншого законодавства.

Теоретична та практична значимість отриманих результатів для науки і практики. Відзначені вище та низка інших наукових здобутків Сіщук Марії Петрівни мають теоретичне значення, а також можуть слугувати науково-методологічною базою для розробки практичних рекомендацій щодо активізації ролі податкових надходжень у системі доходів бюджетів територіальних громад в Україні.

Теоретичне значення отриманих здобувачкою результатів визначається тим, що вони є суттєвим внеском у розвиток сучасної теорії та практики місцевих фінансів, оскільки не лише поглиблюють наукові уявлення про механізм формування доходів бюджетів територіальних громад, але й пропонують концептуально нові підходи до вдосконалення фіскальної політики на місцевому рівні. Запропоновані інструменти й методичні розробки сприяють посиленню фінансової автономії громад, підвищенню прозорості адміністрування податків та оптимізації структури доходів місцевих бюджетів.

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження полягає в

тому, що висновки й рекомендації авторки можуть бути використані органами державної влади й управління різних рівнів при вдосконаленні механізму оподаткування як методу формування доходів місцевих бюджетів у контексті децентралізації влади в Україні.

Підтвердження практичної значимості одержаних результатів дослідження - це використання пропозицій здобувачки органами влади на регіональному та місцевому рівнях, а саме: Головним управлінням Державної податкової служби у Тернопільській області, Пасічнянською сільською радою Івано-Франківської області, Підволочиською селищною радою Тернопільської області, Скалатською міською радою Тернопільської області. Також окремі результати дисертаційної роботи використовуються в навчально-методичній діяльності авторки в Західноукраїнському національному університеті.

Зазначене підтверджене відповідними довідками про впровадження.

Повнота висвітлення результатів у публікаціях здобувача. Теоретичні положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертаційній роботі Сіщук Марії Петрівни, повною мірою відображені у 18 публікаціях здобувачки, з яких сім – це статті у наукових фахових виданнях України, одна - публікація у періодичному виданні іншої держави (Болгарія). Також результати дослідження отримали позитивну оцінку на десяти науково-практичних конференціях, що достатньо з погляду повноти їх представлення та публічного фахового обговорення.

У загальному обсязі опублікованих наукових праць (6,11 д.а.) особисто авторці належить 5,07 д.а.

Кількість, обсяг і якість наукових публікацій здобувачки відповідають чинним вимогам до основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Це дає авторці право публічного захисту дисертації.

Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації. Основні положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, знайшли повне відображення в авторефераті. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Наукова новизна, винесена на захист, достатньо повно й аргументовано представлена в авторефераті.

Дисертаційна робота та автореферат Сіщук Марії Петрівни виконані сучасною українською мовою із застосуванням термінологічно вивірених і стилістично коректних мовних конструкцій, які забезпечують наукову логіку викладу матеріалу та відповідність академічним стандартам.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації. Дисертація Сіщук Марії Петрівни на тему «Податкові

надходження в системі доходів бюджетів територіальних громад України» відповідає принципам академічної доброчесності. Академічний плагіат, фабрикації та фальсифікації відсутні у дисертаційній роботі та наукових публікаціях, які відображають її результати. Використання текстів інших авторів і статистичних даних мають відповідні коректні посилання на згадані першоджерела.

Зауваження та/або дискусійні питання до окремих положень дисертаційного дослідження. Не применшуючи практичної цінності, значимості та високого рівня дисертаційної роботи Сіщук Марії Петрівни, вважаю за потрібне вказати на окремі положення, які можна віднести до категорії дискусійних, чи таких, що потребують додаткових пояснень і уточнень, а саме:

1. На с. 45, 48-51 здобувачка робить акцент на ролі місцевих податків як інструменту забезпечення фінансової стійкості територіальних громад. Погоджуючись із таким підходом, вважаємо, що робота могла б виграти від розширення аналізу впливу цифровізації на адміністрування цих платежів і конкретизації очікуваних результатів від впровадження нових технологій.

2. На с. 141-144, 150-151 дисертації авторка обґрунтовує доцільність використання зарубіжного досвіду адміністрування місцевих податків і зборів. Водночас було б корисно більш детально проаналізувати, які саме інституційні бар'єри існують для імплементації європейських практик в Україні та як вони можуть бути подолані в умовах воєнних викликів.

3. На с. 162-165 наведено та обґрунтовано таблицю з розподілом повноважень між Державною податковою службою України та органами місцевого самоврядування в процесі адміністрування майнових податків. Водночас було б корисно більш докладно обґрунтувати, як у стратегічній перспективі змінюватиметься баланс цих повноважень у зв'язку з реформою фіскальної децентралізації.

4. У питанні 3.3 дисертаційної роботи авторка приділяє увагу ефектам від запровадження податкового комплаєнс-контролю. Було б доцільно поглибити кількісну оцінку його потенційного впливу на зменшення фіскальних ризиків і додатково проаналізувати ризики надмірного адміністративного навантаження.

Разом з тим, наведені зауваження жодним чином не применшують високого рівня дисертаційної роботи, яка вирішує важливу науково-практичну проблему формування податкових надходжень бюджетів територіальних громад в умовах фіскальної децентралізації. Їх варто розглядати як основу для наукової дискусії, а також як побажання щодо напрямків подальших наукових досліджень здобувачки.

Загальний висновок і рекомендація щодо присудження наукового ступеня. Дисертаційна робота Сіщук Марії Петрівни на тему «Податкові надходження в системі доходів бюджетів територіальних громад України» - це самостійне, цілісне, завершене наукове дослідження на актуальну тему, яке має теоретичне та практичне значення, виконане на високому теоретико-методологічному рівні та відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Завдяки проведеному дослідженню здобувачка отримала нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання щодо вдосконалення теоретико-методологічних засад і практичних інструментів формування податкових доходів бюджетів територіальних громад в умовах фінансової децентралізації та сучасних викликів.

За своїм змістом автореферат дисертації ідентичний її основним положенням, дає повну переконливу уяву про виконану роботу та відображає основні наукові результати й висновки, сформульовані в дисертації.

Отже, за змістом, обсягом, науковою новизною та практичним значенням результати дисертаційної роботи на тему «Податкові надходження в системі доходів бюджетів територіальних громад України» повною мірою відповідають встановленим вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її авторка - Сіщук Марія Петрівна - заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Н. Бак

Наталія БАК

